

**ΚΕΝΤΡΟΝ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ
ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ**

Συνοπτική έκθεση πεπραγμένων του έτους 1999

Κύριε Γενικὲ Γραμματέα,

Ἔχομε τὴν τιμὴ νὰ σᾶς ὑποβάλομε Ἐκθεση Πεπραγμένων τοῦ Κέντρου Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ γιὰ τὸ ἔτος 1999.

Ἔργο τοῦ Λεξικοῦ

Τὸ ἐρευνητικὸ ἔργο ποὺ ἐπιτελέστηκε στὸ Κέντρο Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ κατὰ τὸ ἔτος 1999 ἔχει ὡς ἀκολούθως:

α) Ἐγίναν προσυντακτικὲς ἐργασίες γιὰ τὰ λήμματα δὲ μέχρι δώσω η' στόχος τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν εἶναι νὰ ολοκληρωθεῖ αὐτὸ τὸ τμήμα καὶ νὰ τυπωθεῖ. Ἀπὸ τὸ γράμμα (ε) καὶ ἐξῆς τὸ ὕλικὸ τοποθετεῖται πλέον στὴ βάση δεδομένων γιὰ ἠλεκτρονικὴ ἐπεξεργασία.

β) Λημματογραφήθηκαν χιλιάδες δελτίων, κατατάχτηκαν σὲ ἀλφαβητικὴ σειρὰ καὶ τὰ περισσότερα τοποθετήθηκαν στὸ Ἀρχεῖο.

γ) Κατεγράφη σὲ μορφή χειρογράφων τὸ γλωσσικὸ ὕλικὸ ποὺ συνέλεξαν κατὰ τὶς ἐρευνητικὲς ἀποστολὲς συλλογῆς γλωσσικοῦ ὕλικου τὸ ἔτος 1998 οἱ ἐρευνητὲς τοῦ Κέντρου. Τὰ χειρόγραφα ἔχουν ἤδη λάβει τοὺς παρακάτω τίτλους καὶ ἀριθμοὺς εἰσαγωγῆς στὸ Ἀρχεῖο χειρογράφων:

Τὸ χφ. Νικολάου Παντελίδη, «Συλλογὴ γλωσσικοῦ ὕλικου ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Πυλίας τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας», ἔλαβε ἀριθμ. εἰσαγωγῆς 1396.

Τὸ χφ. Γεωργίου Τσουκνίδα, «Γλωσσικὸ ὕλικὸ ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Φθιώτιδα (Στυλίδα, Ράχες, Πελασγία)», ἔλαβε ἀριθμ. εἰσαγωγῆς 1397.

Τὸ χφ. Ἀγγελου Ἀφρουδάκη, «Συλλογὴ τοπωνυμιῶν ἀπὸ τὴ βόρειο Εὐβοία», ἔλαβε ἀριθμὸ εἰσαγωγῆς 1398.

Τὸ χφ. Σταύρου Κατσουλέα, «Συλλογὴ γλωσσικοῦ ὕλικου ἀπὸ τὴ Λακεδαίμονα», ἔλαβε ἀριθμὸ εἰσαγωγῆς 1399.

Τὸ χφ. Χριστίνης Μπασέα-Μπεζαντάκου, «Συλλογὴ γλωσσικοῦ ὕλικου ἀπὸ τὴ νῆσο Ἄνδρο (βόρειο ἰδίωμα)», ἔλαβε ἀριθμὸ εἰσαγωγῆς 1401.

Τὸ χφ. Αἰκατερίνης Τζαμάλη, «Συλλογὴ γλωσσικοῦ ὕλικου ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Κόνιτσας», ἔλαβε ἀριθμὸ εἰσαγωγῆς 1402.

Τὸ χφ. Νικολάου Μουτζούρη, «Συλλογή γλωσσικοῦ ὕλικου ἀπὸ τὸ νομὸ Ἄρτας. Κορωνησία-Κομπότι», ἔλαβε ἀριθμὸ εἰσαγωγῆς 1403.

δ) Μελετήθηκαν καὶ ἀξιολογήθηκαν ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐρευνητὲς τὰ χειρόγραφα ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο. Σκοπὸς τῆς ἐργασίας αὐτῆς εἶναι ἡ καλύτερη ὀργάνωση τῶν ἐρευνητικῶν ἀποστολῶν συλλογῆς γλωσσικοῦ ὕλικου. Τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς μελέτης θὰ δημοσιευτοῦν στὸν 23ο τόμο τοῦ *Λεξικογραφικοῦ Δελτίου*.

ε) Πραγματοποιήθηκαν ἐρευνητικὲς ἀποστολὲς συλλογῆς γλωσσικοῦ ὕλικου τὸ ἔτος 1999, ἀπὸ τοὺς ἐρευνητὲς τοῦ Κέντρου ὡς ἀκολουθῶς:

Ἐλευθερία Γιακουμάκη στὴ Ρόδο νομοῦ Δωδεκανήσου.

Σταῦρος Κατσουλῆας στὸ νομὸ Ἀρκαδίας.

Χριστίνα Μπασέα-Μπεζαντάκου στὸ νομὸ Ἀργολίδος.

Ἄγγελος Ἀφρουδάκης στὰ Κύθηρα νομοῦ Πειραιῶς.

Γεώργιος Τσουκνίδας στὸ νομὸ Ἠλείας.

Νικόλαος Μουτζούρης στὸ νομὸ Ἀχαΐας.

Αἰκατερίνη Τζαμάλη στὸ νομὸ Μεσσηνίας.

στ) Συνεχίστηκε ἀπὸ τὸν ἐρευνητὴ Ἄγγελο Ἀφρουδάκη, ὑπεύθυνο τοῦ Ἀρχείου Τοπωνυμίων, ποὺ εἶναι παράρτημα τοῦ Κέντρου γιὰ θέματα Ὀνοματολογίας, ἢ τροφοδότηση 4.000 νέων τοπωνυμίων ἀπὸ Γορτυνία καὶ Β. Εὐβοία. Ἡ Βάση περιλαμβάνει τώρα 25.000 τοπωνύμια καὶ ἔχει ἀναβαθμισθεῖ ὡς πρὸς ὀρισμένες παραμέτρους τῆς βάσει τῆς πείρας ποὺ ἔχει ἀποκτηθεῖ ἀπὸ τὴ χρήση της. Ἐξάλλου ἀπὸ τὸν ἴδιο ἐρευνητὴ μελετήθηκαν ἐπισταμένως ὅλα τὰ χειρόγραφα τοῦ Κέντρου καὶ ἐντοπίστηκε ἐπακριβῶς ὅλο τὸ τοπωνυμικὸ ὕλικὸ ποὺ περιλαμβάνουν. Τὰ εὐρήματα τῆς ἐρευνας αὐτῆς (ὕλικὸ κατὰ χειρόγραφο, κατὰ χωριό, ἐπαρχία, νομὸ, νησί κλπ.) καθρεπτίζονται σὲ μιὰ νέα Βάση Δεδομένων, ἡ ὁποία βοηθᾷ τὸν ὀρθολογικότερο προγραμματισμὸ τῶν μελλοντικῶν ἀποστολῶν γιὰ συλλογὴ ὕλικου ἀλλὰ καὶ τὴν καλύτερη ἀξιοποίηση τοῦ ὑπάρχοντος ὕλικου. Εἶναι ἐντυπωσιακὴ ἡ διαπίστωση ὅτι τὰ χειρόγραφα τοῦ ΙΑΝΕ περιλαμβάνουν 165.000 τοπωνύμια, ἀποτελώντας τὴν μεγαλύτερη ἴσως συλλογὴ ἀνέκδοτων ἐλληνικῶν τοπωνυμίων ποὺ γνωρίζουμε.

Ἐκδοτικὸ ἔργο τοῦ Κέντρου

Ἄρχισαν δύο ἐκδοτικὲς ἐργασίες οἱ ὁποῖες θὰ περατωθοῦν στὶς ἀρχὲς τοῦ 2000: α) ἐκτυπώνεται ὁ 22ος τόμος τοῦ *Λεξικογραφικοῦ Δελτίου*, ἐπιστημονικῆς περιοδικῆς ἐκδόσεως τοῦ Κέντρου καὶ β) ὁ τρίτος τόμος τοῦ *Λεξικοῦ τοῦ Γεωργίου Ἐμμ. Παγκάλου Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος τῆς Κρήτης* μὲ δαπάνες τοῦ κληροδο-

τήματος τοῦ συγγραφέα καὶ ἐπιμέλεια καὶ διορθώσεις τῆς Διευθυνούσης τὸ Κέντρο τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ, Ἐλευθερίας Γιακουμάκη. Προγραμματίστηκε ἐπίσης ἡ ὕλη γιὰ τὴν ἐκδοση τοῦ 23ου τόμου τοῦ *Λεξικογραφικοῦ Δελτίου*.

Προσωπικὴ ἐρευνητικὴ δράση τῶν ἐρευνητῶν τοῦ ΙΑΝΕ.

Συνέδρια καὶ δημοσιεύσεις

Οἱ ἐρευνητὲς τοῦ Κέντρου καὶ κατὰ τὸ 1999 συνέγραψαν μελέτες καὶ πῆραν μέρος σὲ συνέδρια καὶ ἄλλες σημαντικὲς ἐκδηλώσεις μὲ ἀνακοινώσεις ἢ ὁμιλίες. Συγκεκριμένα:

— Ἡ Διευθύνουσα τὸ Κέντρο Ἐλευθερία Γιακουμάκη:

Στις 18 Φεβρουαρίου 1999 παρουσίασε στὴν αἴθουσα τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς Ἐταιρείας τὸ βιβλίο τοῦ Γεωργίου Ζευγώλη *Ἐποικοὶ Κρητικοὶ στ' Ἀπεράθου τῆς Νάξου*, τὸ ἴδιο βιβλίο παρουσίασε στὰ Χανιά καὶ Ρέθυμνο στις 17 καὶ 18 Ἰουνίου τοῦ ἴδιου ἔτους.

Στις 7 Ἰουλίου 1999 πῆρε μέρος στὴν ἡμερίδα ποὺ ὀργάνωσε ὁ Σύνδεσμος «Οἱ φίλοι τοῦ ἑλληνικοῦ νησιοῦ καὶ τῆς Θάλασσας», μὲ θέμα ὁμιλίας «Στὴν Αὐγὴ τοῦ 21ου αἰῶνα: Θεσμοὶ καὶ ἰδιωτικὲς πρωτοβουλίες γιὰ τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμό».

Στις 27/28 Αὐγούστου πῆρε μέρος μὲ τὴν ἀνακοίνωση «Λαδικό: Τὸ ἀντικείμενο χάνεται ἢ δισημία μένει», στὸ Συνέδριο ποὺ ἔγινε στὸν Ἅγιο Νικόλαο Κρήτης, μὲ θέμα: «... καὶ ἐλαίαν ἕκαστος φυτεύει».

Στις 1-2 Ὀκτωβρίου 1999 πῆρε μέρος μὲ ἀνακοίνωση μὲ θέμα «Σημασιολογικὰ γιὰ τὴν ἐλιά καὶ τὸ λάδι», στὸ Συνέδριο ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸ Κέντρο Ἑλληνικῆς Λαογραφίας στὸ μέγαρο τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Στις 5 Νοεμβρίου 1999 παρουσίασε τὸ βιβλίο τῶν Νίκου καὶ Μαρίας Ψιλᾶκη καὶ Ἡλία Καστανᾶ *Ὁ πολιτισμὸς τῆς ἐλιάς. Τὸ ἐλαιόλαδο*, ἐκδοση τῆς Ἑλληνικῆς Ἀκαδημίας Γεύσης καὶ τῶν ἐκδόσεων Καρμάνωρ, Ἡράκλειο Κρήτης, στὴν αἴθουσα τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων στὴν Ἀθήνα.

Στις 22/23 Νοεμβρίου 1999 διηύθυνε μὲ τὸν καθηγητὴ τοῦ Πολυτεχνείου κ. Γεώργιο Καραγιάννη, συζήτηση στορογγυλῆς τραπέζης μὲ θέμα: «Φωνητικὴ κωδικοποίηση καὶ ἀπόδοση τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας καὶ τῶν διαλέκτων τῆς», ποὺ ἔγινε στὸ ἀμφιθέατρο τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου.

Συνέγραψε μελέτη μὲ θέμα «Τὰ κρητικὰ χειρόγραφα ποὺ βρίσκονται στὸ Κέντρο Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν», ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ ἐτήσιο κρητικὸ περιοδικὸ «*Ἡμερολόγιο 2000*».

— Ὁ Σταῦρος Κατσουλέας πῆρε μέρος στὸ Συνέδριο «Ἐλαιοφύρια» τῆς Λακωνίας μὲ θέμα ἀνακοινώσεως: «Ἡ ἐλιά καὶ τὸ λάδι ἀπὸ γλωσσικὴ καὶ λαογραφικὴ

άποψη). Ός μέλος τῆς Ἐν Ἀθήναις Γλωσσικῆς Ἐταιρείας ἀσχολήθηκε μὲ τὴν κρίση τῶν ὑποβληθεισῶν πρὸς βράβευση γλωσσικῶν συλλογῶν.

— Ἡ Χριστίνα Μπασέα-Μπεζαντάκου συνέγραψε μελέτη μὲ θέμα «Παρατηρήσεις στὸ γλωσσικὸ ἰδιῶμα τῆς περιοχῆς Κορθίου τῆς Ἀνδρου». Ἡ μελέτη εἶναι ὑπὸ ἐκτύπωσιν στὸ Ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ *Πέταλον*, πού ἐκδίδει ἡ Καίρειος Βιβλιοθήκη Ἀνδρου. Ός Γραμματέας τῆς Ἐν Ἀθήναις Γλωσσικῆς Ἐταιρείας ἀσχολήθηκε μὲ τὴν κρίση τῶν ὑποβληθεισῶν πρὸς βράβευση γλωσσικῶν συλλογῶν.

— Ὁ Ἄγγελος Ἀφρουδάκης πῆρε μέρος στὶς 22/23 Νοεμβρίου 1999 σὲ συζήτηση στρογγυλῆς τραπέζης μὲ θέμα: «Φωνητικὴ κωδικοποίηση καὶ ἀπόδοση τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας καὶ τῶν διαλέκτων τῆς», πού ἔγινε στὸ ἀμφιθέατρο τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου.

Συνέγραψε μελέτες μὲ τίτλους: α) «Τὸ τοπωνυμικὸ ὕλικὸ τῶν χειρογράφων συλλογῶν τοῦ Κέντρου Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ» καὶ β) «Φωνητικὴ κωδικοποίηση καὶ ἀπόδοση τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας καὶ τῶν διαλέκτων τῆς» πού εἶναι ὑπὸ δημοσίευση στὸν 22ο τόμο τοῦ *Λεξικογραφικοῦ Δελτίου*.

— Ὁ Γεώργιος Τσουκνίδας κατήρτισε τὴν βιβλιογραφία τοῦ Ἀναστασίου Καραναστάση πού εἶναι ὑπὸ δημοσίευση στὸν 22ο τόμο τοῦ *Λεξικογραφικοῦ Δελτίου*.

— Ὁ Νικόλαος Μουτζούρης συνέγραψε μελέτη μὲ θέμα «Ἐτυμολογικὲς καὶ σημασιολογικὲς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν λέξεων φαλαρίδα - φαλαρός - φαλακρός - βάκρος» πού εἶναι ὑπὸ δημοσίευση στὸν 22ο τόμο τοῦ *Λεξικογραφικοῦ Δελτίου*.

— Ἡ Αἰκατερίνη Τζαμάλη, πῆρε μέρος σὲ συνέδριο πού ἔγινε στὸ Wurzburg ἀπὸ 29.9 μέχρι καὶ 3.10.99 μὲ θέμα ἀνακοινώσεως: «Zur Verselbstandigung von Nebensätzen im Griechischen».

Συνέγραψε μελέτες μὲ τίτλο α) «Ἐπιβιώσεις συντακτικῶν καὶ σημασιολογικῶν λειτουργιῶν τοῦ ἀρχαίου μορίου ὡς τὰ νεοελληνικὰ ἰδιώματα καὶ τὶς διαλέκτους» πού εἶναι ὑπὸ δημοσίευση στὸν 22ο τόμο τοῦ *Λεξικογραφικοῦ Δελτίου* καὶ β) Zu den adverbialen ei- Sätzen mit kauselem Sinn im Altgriechischen στὸν ἀφιερωματικὸ τόμο γιὰ τὸν Bernhard Forssman, Reichert Verlag, Wiesbaden, 1999.

Προμήθεια βιβλίων γιὰ τὴν Βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου.

Κατὰ τὸ 1999 εἰσῆλθαν στὴν Βιβλιοθήκη 226 τόμοι βιβλίων. Ἀπὸ αὐτοὺς οἱ ἐξῆντα (60) ἀγοράστηκαν ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ἐνῶ 158 προῆλθαν ἀπὸ τὴν δωρεὰ τῶν παιδιῶν τοῦ Σ. Μάνεση μετὰ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα τους.

Συμβολὴ τοῦ Κέντρου σὲ ἐρευνητικὲς ἐργασίες τρίτων.

Τὸ Κέντρο τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ φιλοξένησε πολλοὺς Ἕλληνας καὶ ξένους μελετητὲς πού ἀσχολοῦνται μὲ θέματα ἐλληνικῆς γλώσσας καὶ λεξικογραφίας. Ἐ-

πίσης παρέσχε πλήθος πληροφοριῶν σὲ ὅσους ζήτησαν προφορικὰ ἢ γραπτὰ τὴ βοήθειά του.

Τὸ Πρόγραμμα ΑΜΗΤΟΣ.

Τὸ Κέντρο Συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς ἔχει χρηματοδοτηθεῖ μὲ τὸ Πρόγραμμα ΑΜΗΤΟΣ ἀπὸ τὸ 2ο Κοινοτικὸ Πλαίσιο Στήριξης μὲ τὸ ποσὸ τῶν 150.000.000. Τὸ πρόγραμμα ἐξελίσσεται μὲ τὴν στήριξη καὶ συνεργασία τοῦ Ἰνστιτούτου Ἐπεξεργασίας Λόγου, μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ καθηγητῆ τοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου κ. Γεωργίου Καραγιάννη, γιὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ εἰδικοῦ Λεξικογραφικοῦ Λογισμικοῦ.

Οἱ ἐργασίες τοῦ Προγράμματος προχωροῦν ἱκανοποιητικὰ πέραν τοῦ κανονικοῦ ὥραριου γιὰ τοὺς συμμετέχοντες δημοσίους ὑπαλλήλους καὶ ἐντὸς τοῦ κανονικοῦ ὥραριου γιὰ τὸ προσληφθὲν προσωπικόν. Συνοπτικὰ οἱ ἐργασίες ποὺ πραγματοποιοῦνται εἶναι:

1. Ἀγοράστηκε σύγχρονος ἠλεκτρονικὸς ἐξοπλισμός.
2. Κατασκευάζεται Λεξικογραφικὸ Λογισμικό.
3. Βελτιώθηκε ἡ ὑποδομὴ τοῦ Κέντρου.
4. Ἐγινε διαγωνισμὸς καὶ προσελήφθη 10μελὲς προσωπικὸ πού:

— Ὄργανώνει τὴ Βάση τοῦ λημματολογίου (Ἀνδρέου Σταυρούλα, Βραχιονίδου Μαρία, Παπαδοπούλου Ἐλένη, Παπαδοπούλου Μαρία, Σασσάνη Κωνσταντίνα).

— Σαρώνει σὲ ἠλεκτρονικὲς εἰκόνες τὰ χειρόγραφα καὶ τὰ δελτία τοῦ Ἀρχείου (Γκαραλιάκος Δημήτριος).

— Στήριζει διαχειριστικὰ τὸ Πρόγραμμα (Παπᾶ Μαρία).

— Στήριζει τεχνικὰ τὸ ὑπάρχον δίκτυο τοῦ ΙΑΝΕ (Παπακωστοπούλου Ζωή) καὶ

— Ὄργανώνει βιβλιοθηκονομικὰ τὰ βιβλία τοῦ Κέντρου (Γκόγκου Δέσποινα).

Μὲ τιμὴ καὶ σεβασμὸ

Ἡ Διευθύνουσα

Ἐλευθερία Γιακουμάκη